

TAK 1905 Letbanen
Kulturhistorisk rapport om egentlig udgravning
Bo Jensen, Kroppedal Museum

Indhold

Introduktion	3
Metode.....	3
Resultater.....	3
Graven	3
Huse og hegn	4
Sammenfatning	8

Introduktion

I vinteren 2019 gravede Kroppedal Museum ved Joans Sigurdsson en lokalitet i hanevad ved Glostrup. Området skulle byggemodnes i forbindelse med etableringen af Letbanen, og en prøvegravning havde vist, at der var velbevarede levn fra oldtiden på arealet. Udgravningen afslørede 19 huse og en grav fra jernalderen.

Metode

Det øverste jordlag i det meste af Danmark er pløjemuld. Der kan være fund i pløjelaget, men de er flyttet af pløjning, så de er ikke meget værd som kilder. For at økonomisere, fjerner vi pløjelaget med gravemaskine, så vi kommer ned til den mere uberørte råjord. I Hanevad er den lyst grågult ler. Her kan vi se alle forstyrrelser som mørkere pletter. Vi måler alle disse fyldskifter ind med GPS.

Vi snitter disse fyldskifter med skovl, og registrerer profilet. Så kan vi se, om der er tale om regulære, spandformede stolpehuller, eller uregelmæssige, naturlige forstyrrelse. Hanevad havde ligget i skov indtil udgravning, så her var mange naturlige forstyrrelser. Hvis fyldskifterne er reelle anlæg, tegner vi profilerne i målestok 1:20.

Det, vi især leder efter, er huse. I Danmarks oldtid er de altdominerende huse treskibede. De treskibede huse ses som to parallelle stolperækker. De har båret A-spær, som igen bar taget. I oldtidens huse hviler tagets vægt altså ikke på væggene, men på stolper, der står inde i huset. Væggene stod længere ude, men på denne plads er der ikke bevaret spor af dem. Husene havde nok stråtag og lerklinede vægge, men det eneste, vi ser i jorden, er stolpehullerne. Op gennem oldtiden udvikler byggehåndværket sig, og derfor ændrer husenes mål sig. Vi kan datere husene ud fra målene. En typisk jernaldergård bestod af flere bygninger: beboelse, lader og stalde, små og store bygninger til forskellige formål. Alle er bygget efter samme grundprincipper.

Resultater

Udgravningen dokumenterede 19 bygninger og en grav fra oldtiden.

Der er spredte spor af aktiviteter på arealet allerede i ældre jernalder. Særligt interessant er den meget brede grøft i arealets østligste del, der muligvis skal dateres til førromersk jernalder (500 til 1 før vor tidsregning). Sådanne grøfter kendes også fra Frederikssundsområdet. De skal muligvis tolkes som politiske grænser mellem territorier.

Det er imidlertid i yngre jernalder, hovedparten af de aktiviteter, vi kan se, finder sted. Langt de fleste af bygningerne er treskibede huse. Bebyggelsen på denne lokalitet begynder i sen romersk jernalder, cirka 300 til 375 efter vor tidsregning, og den fortsætter op til i hvert fald 600tallet. Graven er fra begyndelsen af denne aktivitetsperiode, slutningen af romersk jernalder, cirka 300 til 375.

Vi undersøgte 479 anlæg i den egentlige udgravning. 94 var gruber, huller i jorden, som ofte er gravet for at tage ler til byggeri. 347 var stolpehuller. 126 stolpehuller indgik i husene, mens 221 ikke gjorde. Mange af disse løse stolpehuller kan tolkes som hegnsstopler.

Graven

Graven fremstod som en firkantet nedgravning, 120 cm NS og 103 cm ØV. Den var bevaret som 10 cm dyb.

Af den døde var kun tænderne bevaret. De tyder på et barn i alderen 8-12 år. Desuden fremkom to lerkar, et fibelfragment og 30 glasperler og fem ravperler. Perlerne lå som en perlekæde. Lerkarene er ret entydigt daterende til yngre romersk jernalder, og også den berlokformede ravperle støtter

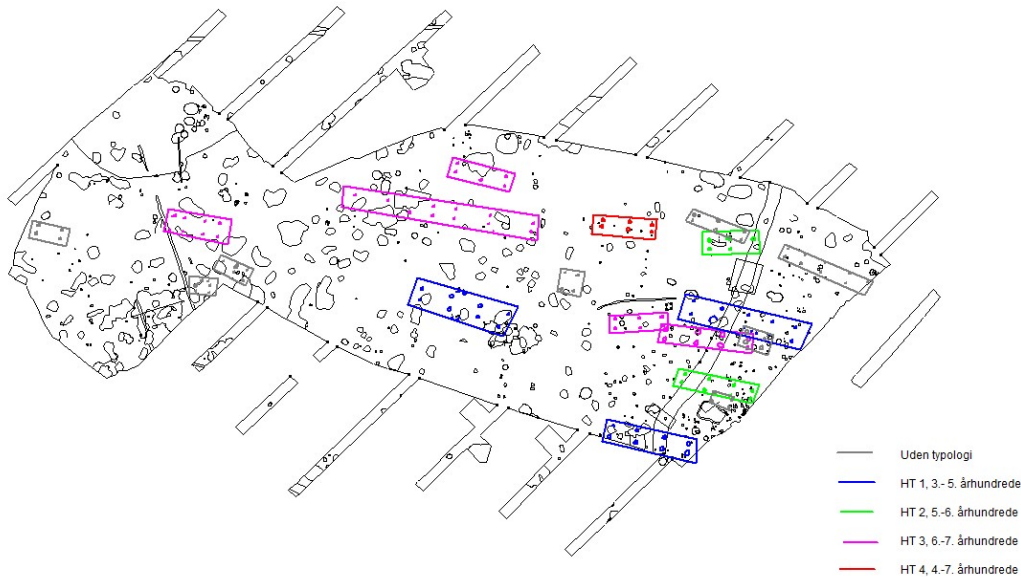
denne datering. Lerkarene stod nordvest for gravens midte, perler og tændernordøst for midten. Graven er så kort og bred, at der næppe kan være tale om en grav med kiste.

Den afdøde var efter gravgodset rimeligvis en pige, og glasperlerne placerer graven blandt de velstående bønder.

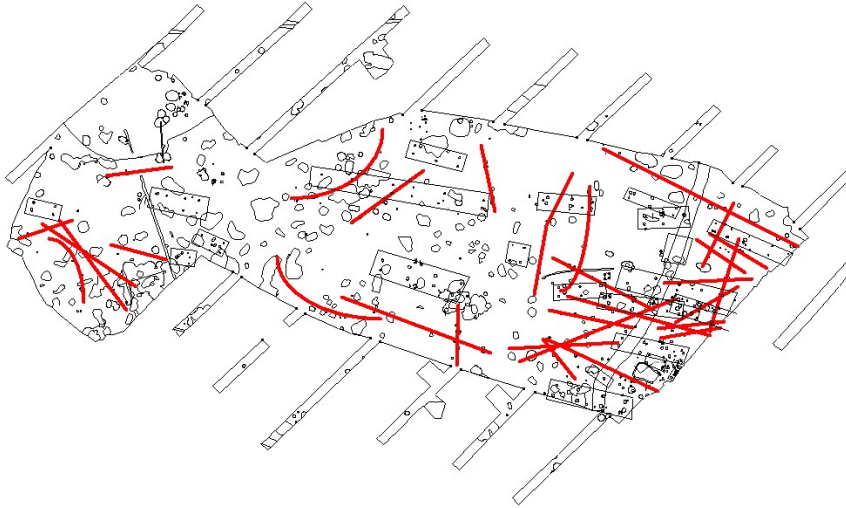
Børnegrave er helt generelt sjældne i oldtiden, men i Kroppedals ansvarsområde er der relativt flere fra romersk jernalder end fra andre perioder. De er oftest erkendt på gravpladser, hvor der også er voksne. Disse gravpladser varierer meget i størrelse, og flere er ganske små - fem individer på Sejlsbjerg, fire på Rymarksgård - men helt isolerede grave, som denne, er sjældent erkendt. Når de forekommer, kan de ligge på samtidige bebyggelser. Denne grav ligger i eller lige udenfor gavlen på hus 7, med en foreslået datering i slutningen af yngre romersk jernalder eller starten af germansk jernalder, så det er oplagt, at hus og grav hører sammen.

Huse og hegn

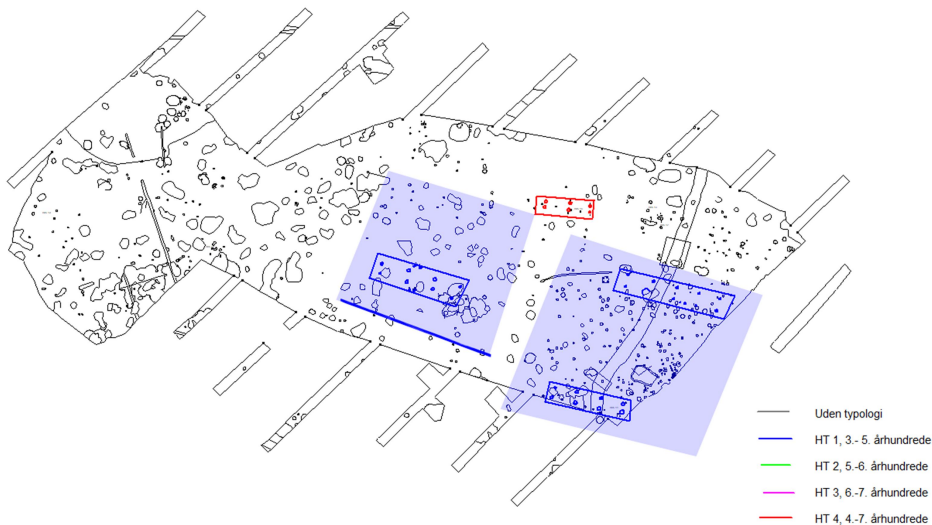
Kombinationen af daterbare huse og hegn tillader os at rekonstruere et antal gårdsenheder på arealet:

Figur 1: Alle huse markeret som farvede firkanter, efter foreslået datering. Firkanterne er en tolkning: det vi ser i virkeligheden er stolpehullerne, se runde markeringer inden for hver firkant.

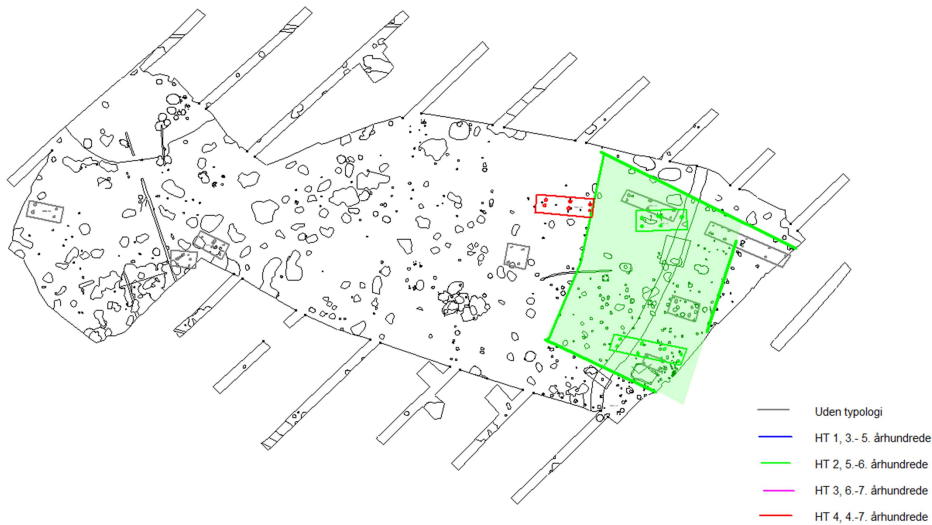

Figur 2: 29 mulige hegn. Mange af de stolpehuller, der ikke indgår i huse, ligger på linjer. Nogle af disse hegn kunne afgrænse nogle af de gårdsenheder, der er beskrevet ovenfor. Ingen af disse hegn er erkendt i feltet, og der er derfor ikke søgt efter flere stolper i dem.

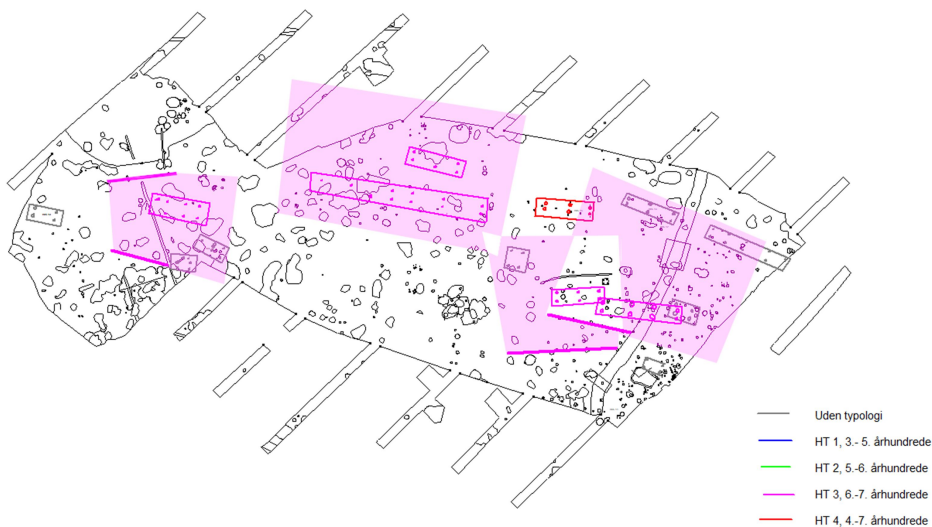

Figur 2: Huse, der kunne tilhøre den ældste fase, 3. -5. århundrede. Kun de blå huse er snævert dateret. Hus 8 ligger oveni hus 7, og de to er indlysende ikke samtidige, men hus 1 og hus 11 kunne udgøre en gårdsenhed (østlige firkant). De udaterede hus 5 og hus 12 tilhører snarere fra de seneste faser (nedenfor). Barnegraven tilhører denne, ældste fase, og ligger i forlængelse af eller i gavlen af hus 7. Hus 3, vest for gårdsenheden er typologisk nogenlunde samtidig, men placeringen på fladen udelukker, at det tilhører samme enhed. Dermed udgør det oplagt en selvstændig enhed

(vestlige firkant). Hus 15 kunne indgå i denne, eller i flere af de andre enheder. Ét hegn passer som mulig afgrænsning af en af disse enheder.

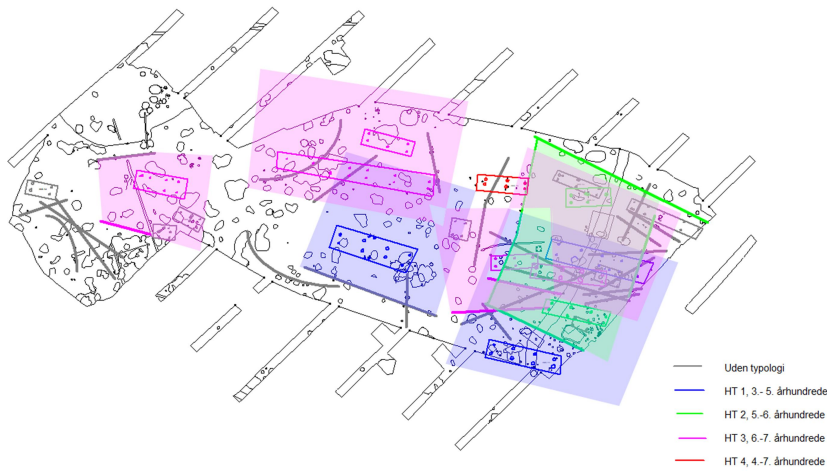

Figur 3: Huse, der kunne tilhøre den anden fase, 5.-6. århundrede. Kun de grønne huse er snævert dateret. Hus 12 og 13 ligger oven i hinanden og kan ikke være samtidige, og hus 9 og 10 ligger oven i hinanden og kan ikke være samtidige. Hus 9 og 13 kan udgøre en gårdsenhed (firkant). Det udaterede hus 8 kunne også tilhøre denne enhed. Fire hegn kan afgrænse denne enhed.

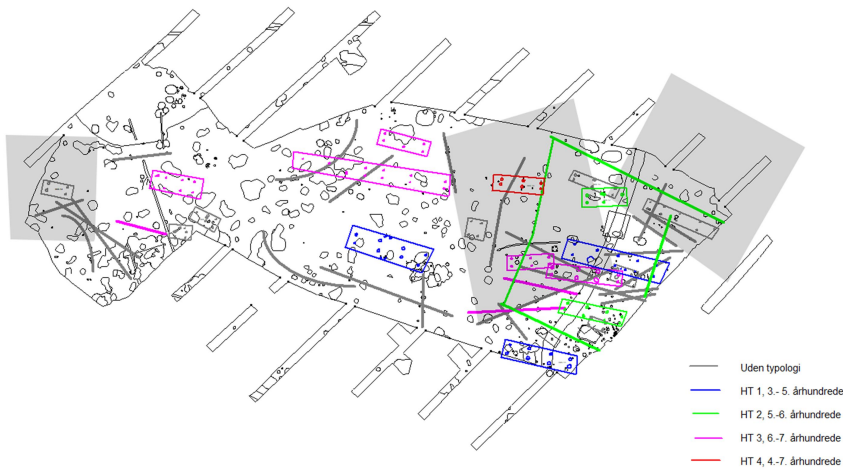

Figur 4: Huse, der kunne tilhøre den tredje og sidste fase, 6. -7. århundrede. Kun de cyclamenfarvede huse er snævert dateret. Hus 19 kan være hovedbygning i en gårdsenhed, der omfatter de udaterede bygninger hus 2 og hus 18 (vestlige firkant); hus 16 og 17 kan være en gårdsenhed (anden firkant fra vest); og hus 4 må tilhøre en tredje enhed (tredje firkant fra vest).

Hus 6 har samme typologiske datering, men ligger oveni hus 4, og kan ikke være samtidigt med dette. Det kan oplagt være del af en gårdsenhed med det udaterede hus 12 (østligste firkant). Hus 15 kunne indgå i denne enhed, eller en anden. Den mest rimelige tolkning er, at de fire enheder afløser hinanden. Fire hegn kunne tilhøre denne fase

Figur 5: Huse uden snæver typologisk datering, i forhold til de foreslåede gårdsenheder. Hus 1, helt mod vest, hus 14 lige øst for feltets midte, og hus 5 helt mod øst, passer ikke ind i nogen foreslået enhed. De stammer rimeligvis fra tre yderligere gårdsenheder (se nedenfor).

Figur 6: Hus 1 (vest), 14 og 15 (midt) og 5 (øst) som gårdsenheder. Der kan være flere bygninger i udenfor udgravningen, der indgår i disse enheder, oplagt nord for hus 14 og hus 5. Tre hegn kan høre sammen med disse enheder. Husene 1 og 5 er udaterede, hus 14 dateret vagt til 4. -7. århundrede, så de tre enheder behøver ikke tilhøre samme fase.

Tolv af de 29 mulige hegn kan tolkes ind i foreslåede gårdsenheder, 17 kan ikke. Især i sydøst er der rimeligvis flere faser af samme hegn.

Sammenfatning

Den historie, vi kan se her, er altså at allerede i ældre jernalder er der aktivitet på området, synlig i form af store lertagningsgruber og sandsynligvis grøften. Grøften kan være en territorialafgrænsning. De store lertagningsgruber antyder, at der er samtidig bebyggelse i nærheden, men vi har ikke fundet den. Enten er den så dårligt bevaret, at vi ikke kan erkende den, eller også ligger den udenfor udgravningsgrænserne. I slutningen af romersk jernalder ligger der efter tur to faser af gårde på området. I den ene af disse faser dør en lille pige, som bliver begravet ved gavlen på hus 7, familiens gård. Ellers bliver de døde begravet på en adskilt gravplads, vi ikke kan se. Den ligger sandsynligvis indenfor en afstand af en kilometer af bopladsen. Op gennem germansk jernalder afløser yderligere otte gårde hinanden på arealet. Sandsynligvis ligger det som dyrket mark mellem hver beboelseepisode. I hver generation flytter man gården og pløjer den gamle gårdstomt, hvor jorden er beriget af årtiers husholdningsaffald og gødning. Gårdene består af maksimalt tre bygninger hver, og mange af dem er mindre end det. Det kan i princippet være én familieslægt, der bruger dette areal i hele jernalderen, og flytter frem og tilbage mellem dette og to-tre andre beboelsesområder. Med vikingetidens begyndelse ændrer bebyggelsesmønsteret, gårdene flytter sammen i landsbyer, og dette areal ligger som dyrket mark herefter.